

Аналіз стану мережі закладів ресторанного господарства адміністративних районів міста Харкова

Analysis of the State of the Network of Restaurant Facilities in the Districts of the Kharkiv City

Геннадій Анісімов¹, Євгеній Жуков¹, Денис Липовий¹

Genadiy Anisimov, Yevhenii Zhukov, Denis Lipovoy

¹ *Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics*
8 Otakara Yarosha street, Kharkiv, 61103, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.30-2

JEL Classification: Q19

Received 12.12.2017

Accepted 08.01.2018

Published online

10.01.2018

Corresponding Author:
Yevhenii Zhukov
qsm@yandex.ru

© 2018 The Authors. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Анотація. Проведений аналіз стану мережі закладів ресторанного господарства в розрізі районів міста Харків (Україна) за 2014-2017 роки. Розглянуто динаміку таких характеристичних показників мережі, як кількість закладів, загальна потужність мережі, кількість закладів за типами, потужність закладів, середня кількість місць в закладах. Сформульовані основні тенденції динаміки об'єктів дослідження. Здійснено порівняння стану мережі з нормативними вимогами і даними щодо стану мереж у Європейському союзі.

Ключові слова: ресторанне господарство; мережа закладів харчування; потужність закладу; забезпеченість населення місцями.

Abstract. The analysis of the state of the network of restaurants in the regions of Kharkiv (Ukraine) based on the data from 2014-2017 years has been carried out. The dynamics of such characteristic indicators of the network as the number of facilities, the total network capacity, the number of facilities by types, their capacity, and the average number of places in facilities are considered. The basic tendencies of research objects dynamics are formulated. A comparison of the state of the network with regulatory requirements and data on the state of the networks in the European Union has been made.

Keywords: restaurant economy; network of catering establishments; capacity of facilities; provision with places.

ВСТУП

Галузь «Ресторанне господарство» є видом економічної діяльності суб'єктів господарювання, яка пов'язана з наданням послуг щодо задоволення потреб в харчуванні, з організацією дозвілля або без нього. Виробничо-торговельну діяльність у цій сфері здійснює заклад ресторанного господарства, який вважається організаційно-структурною одиницею галузі.

До закладів ресторанного господарства відносяться ресторан, бар, кафе, їдальня, закусочна, піцерія, кулінарія, кіоск або інші заклади, які забезпечують харчуванням невизначену кількість фізичних осіб [12]. При цьому відне-

сення до закладів ресторанного господарства не залежить від територіальних ознак (місця) здійснення господарської діяльності з харчування і ступеню доступності харчування будь-яким особам. Сукупність закладів всіх форм власності, які розташовані в певній адміністративно-територіальній одиниці (області, місті або районі), прийнято називати мережею закладів ресторанного господарства [16].

Зміни соціально-економічного середовища, як зовнішнього фактору, впливають на галузь ресторанного господарства. Однак в цьому бізнесі, незважаючи на уявну нестабільність, існують свої закономірності. Ці зако-

номірності вивчаються на рівні країни, області, міста і адміністративних або історично усталених районів великих міст.

Дослідження тенденцій розвитку мережі ресторанного господарства в масштабі України за період 2007–2011 років виявило зростання кількості закладів типу «Ресторан» [4]. Одночасно з цим на протязі всього періоду дослідження встановлена редукція закладів типів «Кафе» та «Їдальня». Для закладів типу «Бар» виявлено варіабельну тенденцію за роками дослідження, однак в цілому їх кількість зростає. Ці тенденції автор пов'язує з загальною економічною кризою в країні, активним виходом на ринок міжнародних корпоративних мереж і поглинанням індивідуальних підприємств. При цьому виноситься судження про те, що ринок харчування в цілому по країні ще далекий від насичення. Однак аналітичний матеріал, який підтверджує такий висновок, в роботі не наведено.

Загальний зріз стану мережі за період 2010–2013 років вивчався в дослідженні [11]. Встановлено, що зменшення кількості спостерігається для закладів усіх типів. Крім того, описана динаміка місць в торгових залах та з'ясовано, що за весь період дослідження спостерігається зменшення кількості місць. Незважаючи на таку тенденцію, автором прогноуються позитивні перспективи для кафе, закусочних і буфетів. Пояснюється цей прогноз тим, що заклади зазначених типів пропонують споживачам послуги схожі з послугами ресторанів, але за нижчими цінами.

У роботі [6] відзначається зменшення загальної кількості закладів в масштабі країни і прогноується негативна динаміка стану мережі харчування на найближчі роки.

Однак у процитованих роботах стан мережі закладів харчування не структурований в розрізі таких адміністративно-територіальних одиниць як область, місто, район.

Стан ресторанного господарства в Запорізькій області досліджений в роботі [14]. Крім даних про кількість закладів і кількість місць в їх торгових залах в роботі використані аналітичні показники «Забезпеченість населення закладами харчування (на 10 тис. осіб)», «Забезпеченість місцями (на 10 тис. осіб)». Однак показник «Забезпеченість населення закладами харчування» не представляється безумовно інформативним, оскільки його не-

просто інтерпретувати для отримання практичних висновків.

Тенденції розвитку мережі Харківської області в 2010–2015 роках описані в роботі [5]. Встановлено, що мережа закладів харчування в області поступово скорочується. Редукція стосується як кількості самих закладів, так і кількості місць в них. Автори розрахунками обґрунтували висновок про наявність значного потенціалу та існування можливостей для зміцнення мережі. Слід зазначити, що представлені дані відносяться до Харківської області в цілому і стан мережі м. Харків не описують.

Стан мережі харчування м. Полтава за період 2004–2008 років вивчено в роботі [15]. Показана тенденція зменшення кількості закладів всіх типів. На основі збільшення значення показника «Середня кількість місць в закладі» встановлена тенденція до укрупнення закладів типів «Бар», «Їдальня» а також інтегральної категорії «Кафе, закусочна, буфет». Для закладів типу «Ресторан» встановлено зниження середньої кількості місць. Автор вказує на розвиненість закладів елітного та низького сегментів, а також очікує посилення спеціалізації закладів. Однак в роботі не розглянуто мережу в розрізі адміністративних або історично усталених районів міста.

Структура і тенденції розвитку мережі харчування м. Чернігів в період 1990–2010 років проаналізовані в роботі [1]. Визначено забезпеченість населення закладами харчування і місцями в них. Вивчено дислокацію закладів в центрі міста і на його периферії. Зроблено висновок про незначний рівень конкуренції в спальних і окраїнних районах. Однак цей висновок не підкріплений фактичними даними.

В умовах економічної кризи в період 2006–2009 років структура мережі м. Харків в розрізі типів закладів харчування узгоджувалась зі світовими тенденціями того періоду [3]. Розвиток мережі був пов'язаний зі збільшенням частки закладів типів «Кафе» і «Бар», які пропонують споживачам надання послуг в демократичному форматі. Була виявлена тенденція до укрупнення існуючих закладів, яка проявилася через збільшення їх середньої потужності.

В період 2013–2016 років міська мережа Харківська характеризувалась постійним зростанням кількості закладів і збільшенням їх зага-

льної потужності [2]. Одночасно з цим спостерігалось зменшення середньої потужності підприємств харчування.

Аналіз джерел показав, що сучасний стан мережі закладів харчування м. Харкова в розрізі його адміністративних районів не вивчався. Цей факт і визначає актуальність дослідження, мета якого пов'язана з аналізом стану мережі закладів харчування м. Харків в розрізі його адміністративних районів.

Для досягнення поставленої мети дослідження сформульовано такі наукові завдання:

- 1) вивчити стан мережі харчування м. Харків за 2014–2017 роки;
- 2) дослідити динаміку кількості закладів і їх потужності в розрізі районів міста;
- 3) проаналізувати динаміку середньої потужності закладів як в цілому по міській мережі, так і в розрізі районних мереж;
- 4) простежити забезпеченість населення міста закладами харчування і порівняти отримані дані зі станом цього питання в інших країнах;
- 5) розглянути аналітичний показник «Забезпеченість місцями на 1 тис. осіб населення», порівняти отримані дані з нормативними значеннями і з рівнем великих європейських міст.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Місто Харків складається з дев'яти адміністративно-територіальних одиниць – міських районів (у дужках наведені їхні колишні назви):

- Шевченківський (Дзержинський);
- Київський;
- Слобідський (Комінтернівський);
- Холодногірський (Ленінський);
- Московський;
- Новобаварський (Жовтневий);
- Індустріальний (Орджонікідзевський);
- Немишлянський (Фрунзенський);
- Основ'янський (Червонозаводський).

Кожен з районів має свою мережу харчування, яка є сукупністю закладів, схожих за характером продукції, однорідності сировини, спільності технологічних процесів, матеріально-технічній базі та формам обслуговування.

Аналіз мережі закладів будь-якого регіону починається з вивчення структурних змін в мережі за певний час. Таблиця 1 містить дані щодо кількості закладів харчування у м. Харкові у 2014–2017 рр. у розрізі районів міста.

Таблиця 1 – Кількість закладів харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів міста

Район	Роки							
	2014		2015		2016		2017	
	всього, од.	% до 2014	всього, од.	% до 2014	всього, од.	% до 2014	всього, од.	% до 2014
Шевченківський	673	102,1	687	102,1	702	104,3	719	106,8
Київський	639	101,9	651	101,9	671	105,0	682	106,7
Слобідський	220	100,9	222	100,9	223	101,4	226	102,7
Холодногірський	285	101,4	289	101,4	286	100,4	287	100,7
Московський	290	102,1	296	102,1	296	102,1	303	104,5
Новобаварський	141	96,5	136	96,5	133	94,3	136	96,5
Індустріальний	116	99,1	115	99,1	115	99,1	116	100,0
Немишлянський	138	100,0	138	100,0	138	100,0	142	102,9
Основ'янський	193	100,0	193	100,0	193	100,0	200	103,6
Разом	2695	101,2	2727	101,2	2757	102,3	2811	104,3

Дані наведені згідно з інформацією Департаменту адміністративних послуг та споживчого ринку Харківської міськради за наступною схемою: для 2014 р. станом на 1.01.2015; для 2015 р. станом на 1.10.2015; для 2016 р. станом на 1.10.2016; для 2017 р. станом на 1.07.2017.

Як видно з наведених даних, протягом періоду дослідження міська мережа характеризується позитивним абсолютним приростом – від 2 695 об'єктів в 2014 р. до 2 811 об'єктів у 2017 р. При цьому збільшення носило монотонний характер на кожному часовому відрізьку. Базисний темп зростання склав 104,3 %.

Графічний аналіз даних (рис. 1) дозволяє стратифікувати об'єкти спостереження на три групи:

- райони зі стабільним зростанням мережі за всіма роками дослідження; в цю групу входять Шевченківський, Київський і Слобідський райони;

- райони з нерівномірною позитивною динамікою; в цю групу входять Московський, Немишлянський і Основ'янський райони;

- райони з суперечливою динамікою, при якій періоди зміцнення мережі чергують з періодами її ослаблення; в цю групу входять Холодногірський, Індустріальний і Новобаварський райони.

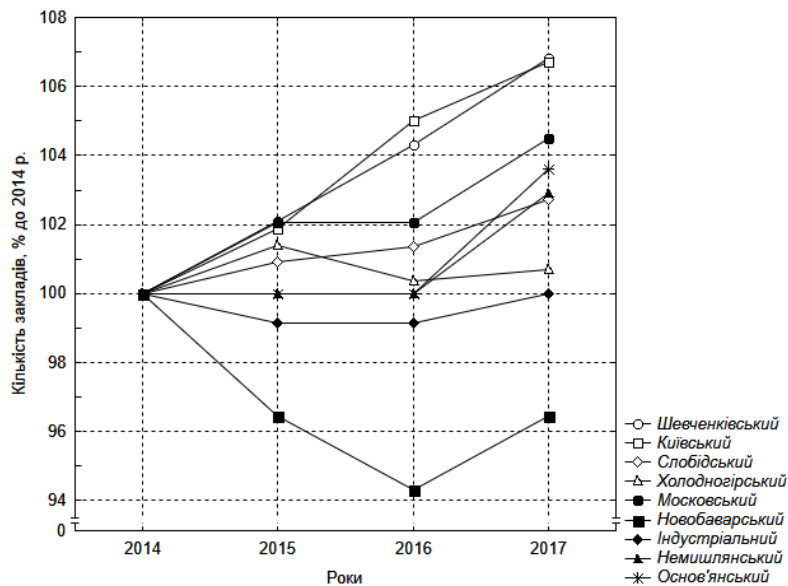

Рисунок 1 – Динаміка кількості закладів харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів міста

Слід зазначити, що за першу половину 2017 р. відзначено збільшення кількості закладів у всіх без винятків районах міста.

За весь період спостережень кількість закладів збільшилась в семи з дев'яти районів міста (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка закладів харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів міста

Район	Кількість закладів, од.		Приріст, од.	Ранг приросту	Темп зростання, %	Ранг темпів зростання
	2014	2017				
Шевченківський	673	719	46	1	106,8	1
Київський	639	682	43	2	106,7	2
Слобідський	220	226	6	5	102,7	6
Холодногірський	285	287	2	7	100,7	7
Московський	290	303	13	3	104,5	3
Новобаварський	141	136	-5	9	96,5	9
Індустріальний	116	116	0	8	100,0	8
Немишлянський	138	142	4	6	102,9	5
Основ'янський	193	200	7	4	103,6	4
Разом	2695	2811	116		104,3	

Винятками є Індустріальний район, у якому підсумкова кількість закладів залишилась на базисному рівні, і Новобаварський район, де спостерігається негативний приріст (мінус 5 закладів).

Ранжування міських районів за зменшенням значення показника «Приріст закладів мережі» призводить до наступного ряду: Шевченківський → Київський → Московський → Основ'янський → Слобідський → Немишлянський

кий → Холодногірський → Індустріальний → Новобаварський.

Ранжування міських районів за зменшенням значення показника «Темп зростання» призводить до аналогічного ряду з тим лише винятком, що для Слобідського і Немишлянського районів відбулась інверсія рангів.

Другим характеристичним показником стану мережі харчування є потужність закладів. Одним з числових виразів показника «Потужність закладу» є кількість місць в торгових залах [9]. В табл. 3 наведені дані відносно кількості місць в торгових залах закладів харчування в розрізі районів міста Харків.

Таблиця 3 – Потужність закладів харчування м. Харкова у 2014-2017 рр. у розрізі районів міста

Район	Роки						
	2014	2015		2016		2017	
	всього, місць	всього, місць	% до 2014	всього, місць	% до 2014	всього, місць	% до 2014
Шевченківський	30803	31333	101,7	31280	101,5	31426	102,0
Київський	29351	29628	100,9	29909	101,9	30133	102,7
Слобідський	11062	11064	100,0	10929	98,8	10905	98,6
Холодногірський	8241	8337	101,2	8238	100,0	8254	100,2
Московський	16855	17099	101,4	16719	99,2	16813	99,8
Новобаварський	5590	5472	97,9	5406	96,7	5391	96,4
Індустріальний	7879	7797	99,0	7945	100,8	7895	100,2
Немишлянський	8484	8455	99,7	8482	100,0	8506	100,3
Основ'янський	7063	7159	101,7	7253	102,7	7319	103,6
Разом	125328	126344	100,8	126161	100,7	126642	101,0

Як видно з наведених даних, протягом періоду дослідження міська мережа характеризується позитивною динамікою потужності – від 125,3 тис. місць в 2014 р. до 126,6 тис. місць в 2017 р. Базисний темп зростання склав 101,0 %. Однак за роками спостережен-

ня відзначається суперечлива динаміка. Так, в 2016 р. відзначене деяке зменшення потужності – на 183 місця (або на 0,14 %).

На рис. 2 представлена візуалізація табличних даних.

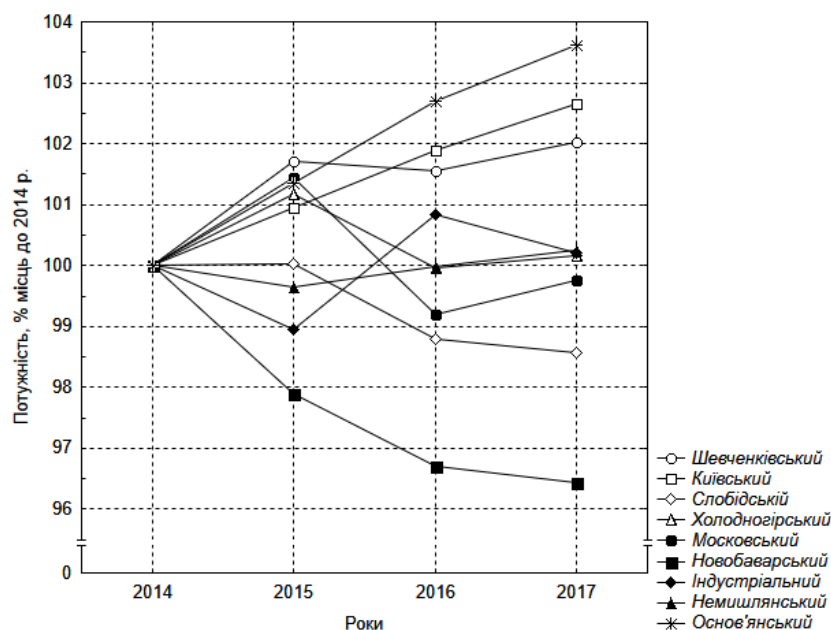

Рисунок 2 – Динаміка потужності закладів харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів

Графічний аналіз даних дозволяє стратифікувати об'єкти спостереження на три групи:

– райони зі стійкою тенденцією до зростання потужності мережі за всіма роками дослідження, в цю групу входять Основ'янський, Київський і Шевченківський райони;

– райони з суперечливою динамікою, при якій періоди збільшення кількості місць чергують з періодами її зменшення; в цю групу

входять Московський, Холодногірський, Індустріальний та Немишлянський райони;

– райони зі стійкою тенденцією до зниження потужності мережі за всіма роками дослідження; в цю групу входять Новобаварський і Слобідський райони.

У цілому в шести з дев'яти районів кількість місць в торгових залах за період дослідження збільшилась (табл. 4).

Таблиця 4 – Динаміка потужності закладів харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів

Район	Кількість місць		Приріст, місця	Ранг приросту	Темп зростання, %	Ранг темпу зростання
	2014	2017				
Шевченківський	30803	31426	623	2	102,0	3
Київський	29351	30133	782	1	102,7	2
Слобідський	11062	10905	-157	8	98,6	8
Холодногірський	8241	8254	13	6	100,2	6
Московський	16855	16813	-42	7	99,8	7
Новобаварський	5590	5391	-199	9	96,4	9
Індустріальний	7879	7895	16	5	100,2	5
Немишлянський	8484	8506	22	4	100,3	4
Основ'янський	7063	7319	256	3	103,6	1
Разом	125328	126642	1314		101,0	

Зниження потужності мереж харчування відзначено для Новобаварського, Слобідського та Московського районів на 199, 157 і 42 місць відповідно.

Ранжування міських районів за зменшенням значення показника «Приріст потужності мережі» призводить до наступного ряду: Київський → Шевченківський → Основ'янський → Немишлянський → Індустріальний → Холодногірський → Московський → Слобідський → Новобаварський.

Темп зростання потужності районних мереж в звітному періоді склав 101,0 %. У розрізі районів цей показник варіював від 96,4 % для Новобаварського району до 103,6 % для Основ'янського. Ранжування міських районів за зменшенням значення досліджуваного показника призводить до наступного ряду: Основ'янський → Київський → Шевченківський → Немишлянський → Індустріальний → Холодногірський → Московський → Слобідський → Новобаварський.

Ще одним показником стану мережі харчування є середня потужність закладу. В табл. 5 наведені результати розрахунків середньої

потужності закладів харчування на підставі даних табл. 1 і табл. 3. На рис. 3 представлена візуалізація табличних даних.

Як видно з наведених даних, протягом періоду дослідження міська мережа характеризується монотонною негативною динамікою середньої потужності закладів – від 46,5 місць в 2014 р. до 45,1 місць в 2017 р. Базисний темп зростання склав 96,9 %.

Графічний аналіз даних (рис. 3) дозволяє стратифікувати об'єкти спостереження на дві групи:

– райони з суперечливою динамікою, при якій періоди збільшення середньої кількості місць чергують з періодами її зменшення; в цю групу входять Новобаварський, Основ'янський, Індустріальний та Немишлянський райони;

– райони зі стійкою тенденцією до зниження середньої потужності за всіма роками дослідження; в цю групу входять Шевченківський, Київський, Слобідський, Холодногірський і Московський райони.

Таблиця 5 – Середня кількість місць в закладах харчування м. Харкова у 2014-2017 рр. у розрізі районів

Район	Роки						
	2014	2015		2016		2017	
	всього, місця	всього, місця	% до 2014	всього, місця	% до 2014	всього, місця	% до 2014
Шевченківський	45,8	45,6	99,6	44,6	97,4	43,7	95,5
Київський	45,9	45,5	99,1	44,6	97,0	44,2	96,2
Слобідський	50,3	49,8	99,1	49,0	97,5	48,3	96,0
Холодногірський	28,9	28,8	99,8	28,8	99,6	28,8	99,5
Московський	58,1	57,8	99,4	56,5	97,2	55,5	95,5
Новобаварський	39,6	40,2	101,5	40,6	102,5	39,6	100,0
Індустріальний	67,9	67,8	99,8	69,1	101,7	68,1	100,2
Немишлянський	61,5	61,3	99,7	61,5	100,0	59,9	97,4
Основ'янський	36,6	37,1	101,4	37,6	102,7	36,6	100,0
Мережа разом	46,5	46,3	99,6	45,8	98,4	45,1	96,9

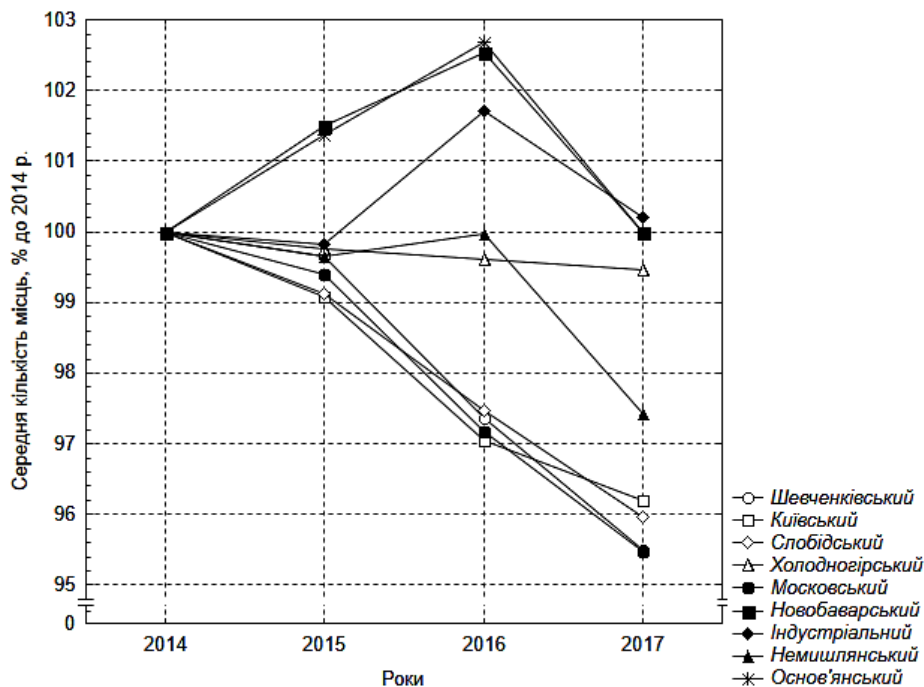

Рисунок 3 – Динаміка середньої кількості місць у закладах харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів

В цілому в шести з дев'яти районів середня кількість місць в торгових залах за період дослідження зменшилась (табл. 6).

Збільшення середньої кількості місць відзначено тільки для Індустріального району. Для Основ'янського і Новобаварського районів значення цього показника залишилося на базисному рівні.

Ранжування міських районів за зменшенням значення показника «Приріст середньої кількості місць» призводить до наступного ряду: Індустріальний → Основ'янський → Новобаварський → Холодногірський → Немишлян-

ський → Київський → Слобідський → Шевченківський → Московський.

Темп зростання середньої потужності в звітному періоді склав 96,9%. В розрізі районів цей показник варіював від 95,5% для Московського району до 100,2% для Індустріального. Ранжування міських районів за зменшенням значення досліджуваного показника призводить до ряду, аналогічного ранжируванню за показником «Приріст середньої кількості місць».

Таблиця 6 – Динаміка середньої кількості місць у закладах харчування м. Харкова у 2014–2017 рр. у розрізі районів

Район	Кількість місць		Приріст, місця	Ранг приросту	Темп зростання, %	Ранг темпів зростання
	2014	2017				
Шевченківський	45,8	43,7	-2,1	8	95,5	8
Київський	45,9	44,2	-1,7	6	96,2	6
Слобідський	50,3	48,3	-2,0	7	96,0	7
Холодногірський	28,9	28,8	-0,2	4	99,5	4
Московський	58,1	55,5	-2,6	9	95,5	9
Новобаварський	39,6	39,6	0,0	3	100,0	3
Індустріальний	67,9	68,1	0,1	1	100,2	1
Немишлянський	61,5	59,9	-1,6	5	97,4	5
Основ'янський	36,6	36,6	0,0	2	100,0	2
Мережа разом	46,5	45,1	-10,1		96,9	

Ще однією характеристикою стану мережі закладів харчування є аналітичний показник «Забезпеченість закладами харчування на 10 тис. осіб». Цей показник розраховується на підставі відомостей про кількість закладів в

мережі адміністративно-територіальної одиниці та про чисельність населення цієї одиниці. У табл. 7 наведені дані розрахунку станом на кінець першого півріччя 2017 р.

Таблиця 7 – Забезпеченість населення м. Харкова закладами харчування станом на 01.07.2017 р. у розрізі районів

Район	Населення, осіб [7]	Кількість закладів, од.	Забезпеченість, од./10 тис. осіб	Ранг
Шевченківський	236142	719	30	3
Київський	183511	682	37	1
Слобідський	143821	226	16	5
Холодногірський	82693	287	35	2
Московський	295375	303	10	7
Новобаварський	103215	136	13	6
Індустріальний	154021	116	8	9
Немишлянський	139220	142	10	8
Основ'янський	90316	200	22	4
Разом місто	1428314	2811	20	

Як видно з наведених даних, забезпеченість закладами харчування по місту в цілому складає 20 об'єктів на 10 тис. осіб. У розрізі районів найбільший показник має Київський район (37 об'єктів), найменший – Індустріальний (8 об'єктів). Ранжування міських районів за зменшення значення цього показника призводить до наступного ряду: Київський → Холодногірський → Шевченківський → Основ'янський → Слобідський → Новобаварський → Московський → Немишлянський → Індустріальний. При цьому в чотирьох районах забезпеченість закладами перевищує середнє значення по місту в цілому (рис. 4).

За даними роботи [5] значення цього показника для Харківської області дорівнює п'яти. Як показано на рис. 4, у кожному із районів міста забезпеченість закладами вище забезпеченості по області. За даними роботи [8] в країнах Західної Європи цей показник дорівнює 32 об'єктам, що на 31 % перевищує значення показника для м. Харків та в 6,4 рази більше показника по області. Однак при цьому два міських райони (Київський і Холодногірський) мають кращу забезпеченість, а забезпеченість закладами в Шевченківському районі порівнянна з європейським рівнем.

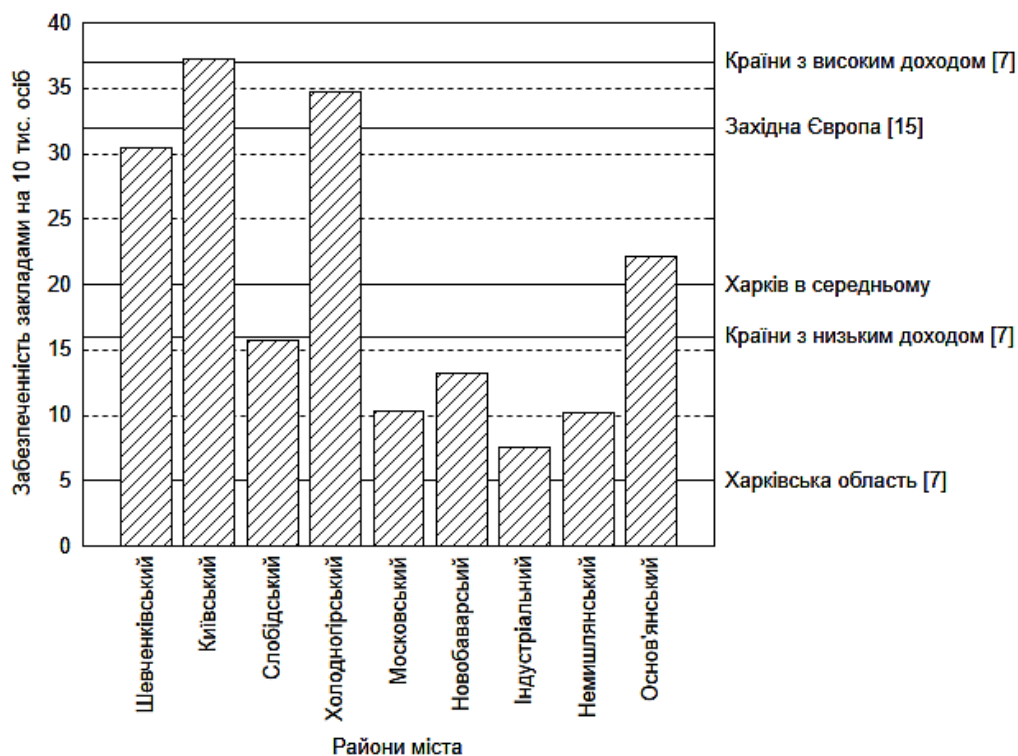

Рисунок 4 – Забезпеченість населення м. Харкова закладами харчування станом на 01.07.2017 р. у розрізі районів

Аналітичний показник «Забезпеченість місцями на 1 тис. осіб населення» розраховується на підставі відомостей про кількість місць в торгових залах закладів мережі адміністра-

тивно-територіальної одиниці та про чисельність населення цієї одиниці. У табл. 8 наведені дані розрахунку станом на кінець першого півріччя 2017 р.

Таблиця 8 – Забезпеченість населення м. Харкова місцями у торговельних залах мережі закладів ресторанного господарства станом на 01.07.2017 р. у розрізі районів

Район	Населення, осіб [7]	Кількість місць, од.	Забезпеченість, місця/1000 осіб	Ранг
Шевченківський	236142	31426	133	2
Київський	183511	30133	164	1
Слобідський	143821	10905	76	5
Холодногірський	82693	8254	100	3
Московський	295375	16813	57	7
Новобаварський	103215	5391	52	8
Індустріальний	154021	7895	51	9
Немишлянський	139220	8506	61	6
Основ'янський	90316	7319	81	4
Разом	1428314	126642	89	

Як видно з наведених даних, забезпеченість місцями по місту в цілому складає 89 місць на 1 тис. осіб. У розрізі районів найбільший показник має Київський район (164 місця), найменший – Індустріальний (51 місце). Ранжування міських районів за зменшенням значення цього показника призводить до насту-

пного ряду: Київський → Шевченківський → Холодногірський → Основ'янський → Слобідський → Немишлянський → Московський → Новобаварський → Індустріальний. При цьому для трьох районів забезпеченість місцями перевищує середнє значення по місту (рис. 5).

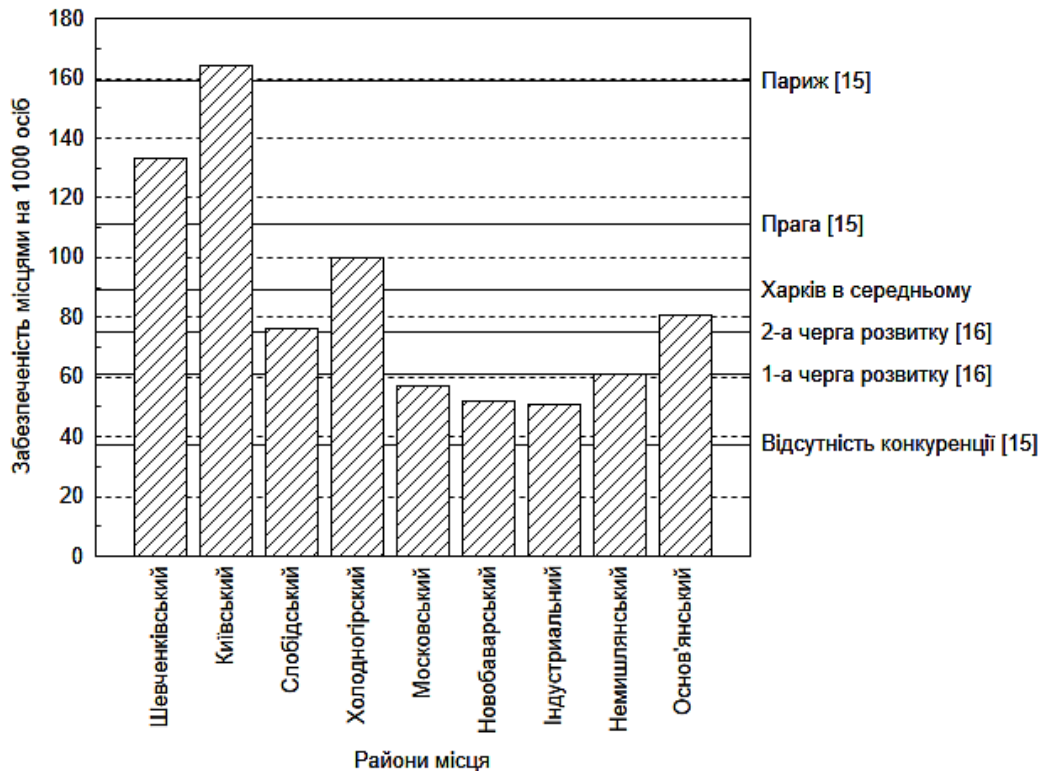

Рисунок 5 – Забезпеченість населення м. Харкова місцями у торговельних залах мережі закладів ресторанного господарства станом на 01.07.2017 р. у розрізі районів

Відповідно до вимог [10] норматив забезпеченості місцями для міста з населенням понад 1 млн. осіб має дві градації: на першу чергу розвитку мережі він дорівнює 64, на другу – 75. Шість районів виконують вимогу нормативу для першої черги розвитку, п'ять районів – для другої черги. Не вкладаються в норматив першої черги розвитку Московський, Новобаварський і Індустріальний райони. В середньому по міській мережі виконується норматив другої черги розвитку.

Практичний інтерес представляє порівняння отриманих даних зі станом мереж харчування в інших країнах. Так, за даними роботи [8] забезпеченість місцями в Парижі становить 159 місць, в Празі – 111. Ці значення на 44 % і на 20 % відповідно перевищують значення показника для м. Харків. У той же час мережі харчування двох міських районів (Київського і Шевченківського) мають забезпеченість, яка порівнянна з рівнем великих європейських міст.

Застосування показника «Забезпеченість місцями» дозволяє стратифікувати рівні конкуренції на ринку [8]. Критичним значенням забезпеченості населення місцями вважається величина, яка дорівнює 50 % від нормативу. Якщо фактичне значення нижче, то кон-

куренція практично не відчувається. Коли фактичне значення досягає 50 %, то починається конкуренція на ринку. Перевищення рівня в 80 % примушує до гострої конкурентної боротьби за кожного гостя.

Як видно з рис. 5, мережі харчування всіх міських районів мають забезпеченість місцями понад 50 % нормативу. При цьому мережі п'яти районів (Шевченківського, Київського, Слобідського, Холодногірського і Основ'янського) забезпечують перевищення межі в 80%, що свідчить про розвинену конкуренцію між закладами цих районних мереж.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження стану мережі закладів харчування м. Харків за період 2014–2017 років показало, що мережа в цілому по місту характеризується позитивним абсолютним приростом як кількості закладів, так і їх потужності, яка виражається кількістю місць в торговельних залах. При цьому збільшення кількості закладів носить монотонний характер на кожному часовому відрізку, базисний темп зростання склав 104,3%. Базисний темп зростання потужності дорівнює 101,0%, проте динаміка

приросту потужності носить суперечливий характер за роками дослідження. Ці факти свідчать про те, що ресторанне господарство є успішною сферою реального сектора економіки міста.

2. На основі вивчення динаміки кількості закладів харчування та їх потужності в розрізі районів м Харків проведено ранжування районних мереж за значеннями аналітичних показників «Приріст кількості закладів», «Темп зростання кількості закладів», «Приріст потужності мережі» і «Темп зростання потужності мережі». Отримані дані дозволяють винести судження про те, що найбільш розвиненими є мережі харчування центральних районів міста – Шевченківського та Київського.

3. Встановлена монотонна негативна динаміка середньої потужності закладів міської мережі за досліджений часовий проміжок. У розрізі районів збільшення середньої кількості місць відзначено тільки в окремі роки для мереж Індустріального, Основ'янського, Новобаварського і Немишлянського районів. У першій половині 2017 р. відзначено зменшення середньої потужності підприємств для всіх районних мереж. Така ситуація може бути пояснена введенням в обіг закладів з великими торговими залами, орієнтованими

на створення затишної атмосфери для проведення дозвілля.

4. Фактична забезпеченість закладами харчування на 10 тис. осіб населення варіює для різних районних мереж. У Шевченківському, Київському і Холодногірському районах цей показник можна порівняти з показниками країн Західної Європи. Забезпеченість закладами в Основ'янському і Новобаварському районах знаходиться на рівні країн з низькими доходами населення. Мережі харчування інших районів за цим показником поступаються країнам з низьким доходом.

5. Мережі трьох районів (Московського, Новобаварського і Індустріального) не виконують норматив за показником «Забезпеченість місцями на 1 тис. осіб населення» для першої черги розвитку мережі. В інших районах, за винятком Немишлянського, виконується цей норматив для другої черги розвитку мережі. Мережі харчування двох центральних міських районів (Київського і Шевченківського) мають у своєму розпорядженні забезпеченість, яка порівнянна з рівнем великих європейських міст. Ці факти свідчать про наявність гострої конкурентної боротьби за кожного гостя між закладами харчування у Шевченківському і Київському районах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Alieshuhina, N., & Zelenska, O. (2012). *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku rynku restorannykh posluh m. Chernihiv* [Trends and prospects of restaurant services market development in Chernihiv city]. *Naukovyi visnyk ChDIEU. Serii: Ekonomika*, 1(13), 92–98.
[Алешугіна, Н., & Зеленська, О. (2012). Тенденції та перспективи розвитку ринку ресторанних послуг м. Чернігів. *Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія: Економіка*, 1(13), 92–98].
2. Anisimov, G., Zhukov, Y., & Lipovoy, D. (2017). Audit of catering network state in Kharkiv city. *Technology Audit and Production Reserves*, 5(2), 42–48. doi: [10.15587/2312-8372.2017.111958](https://doi.org/10.15587/2312-8372.2017.111958)
3. Anisimov, H., & Zhukov, Ye. (2009). Analiz rozvytku zahalnodostupnoi merezhi restorannoho hospodarstva Kharkova. *Visnyk Mizhnarodnoho Slov'ianskoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, 12(2), 17–22 (in Ukrainian)
[Анісімов, Г., & Жуков, Є. (2009). Аналіз розвитку загальнодоступної мережі ресторанного господарства Харкова. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія: Економічні науки*, 12(2), 17–22].
4. Daniali, F. (2012). *Doslidzhennia zahalnykh tendentsii rynku restorannoho hospodarstva Ukrainy* [Research of general tendencies of restaurant market of Ukraine]. *Economy of Industry*, 3-4(59-60), 29–34.
[Даніалі, Ф. (2012). Дослідження загальних тенденцій ринку ресторанного господарства України. *Економіка промисловості*, 3-4(59-60), 29–34].

5. Hrosul, V., & Ivanova, T. (2017). **Tendentsii suchasnoho rozvytku pidprijemstv restorannoho hospodarstva v Ukraini ta Kharkivskii oblasti** [Trends in the modern development of restaurant enterprises in Ukraine and Kharkiv region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, 1(49), 143–149 (in Ukrainian)
[Гросул, В., & Іванова, Т. (2017). Тенденції сучасного розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні та Харківській області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*, 1(49), 143–149].
6. Ivashyna, L. (2014). **Suchasnyi stan restorannoho biznesu v Ukraini** [Modern state of restaurant business in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, 37(2), 124–127 (in Ukrainian)
[Івашина, Л. (2014). Сучасний стан ресторанного бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, 37(2), 124–127].
7. Kharkiv State Statistics Service. (2017). *Demographic data for Kharkiv region for January-May 2017*. Retrieved from http://kh.ukrstat.gov.ua/upload/publikacii/prez_bul_dem_dani_05.17.zip (in Ukrainian)
[Головне управління статистики у Харківській області . (2017). *Демографічні дані по Харківській області за січень-травень 2017 року*. URL: http://kh.ukrstat.gov.ua/upload/publikacii/prez_bul_dem_dani_05.17.zip].
8. Mayurnikova, L., Krapiva, T., Davydenko, N., & Samoilenko, K. (2015). **Analiz i perspektivy razvitija rynku obshhestvennogo pitaniya v regional'nyh uslovijah** [Analysis and prospects of catering market in regions]. *Food Processing: Techniques and Technology*, 1, 141–147 (in Russian)
[Маюрникова, Л., Крапіва, Т., Давыденко, Н., & Самойленко, К. (2015). Анализ и перспективы развития рынка общественного питания в региональных условиях. *Техника и технология пищевых производств*, 1, 141–147].
9. Ministry of Regional Development of Ukraine. (2010). *Budyanky i sporudy. Pidprijemstva kharchuvannia (zaklady restorannoho hospodarstva)* [Buildings and structures. Catering (restaurant business establishments)] (DBN V.2.2-25:2009). Kyiv: Minrehionbud Ukrainy (in Ukrainian)
[Міністерство регіонального будівництва України. (2010). *Будинки і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)* (ДБН В.2.2-25:2009). Київ: Мінрегіонбуд України].
10. Normatyvy zabezpechenosti mistsiamy v zakladakh restorannoho hospodarstva [Standards for provision in places in restaurants] (Ukraine), 12 October 2009, No 1111. Retrieved August 8, 2017, from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1015-09> (in Ukrainian)
[Нормативи забезпеченості місцями в закладах ресторанного господарства (Україна), 12 жовтня 2009, № 1111. Актуально на 08.08.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1015-09>].
11. Petruk, Yu. (2014). **Aktualni завдання upravlinnia rozvytkom pidprijemstv restorannoho hospodarstva v Ukraini** [Actual tasks on restaurant businesses development management in Ukraine]. *Skhid*, 4, 41-47 (in Ukrainian)
[Петрук, Ю. (2014). Актуальні завдання управління розвитком підприємств ресторанного господарства в Україні. *Схід*, 4, 41-47].
12. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv [The basic principles and requirements for the safety and quality of food products] (Ukraine), 23 December 1997, No 771/97-ВР. Retrieved August 18, 2017, from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> (in Ukrainian)
[Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів (Україна), 23 грудня 1997, № 771/97-ВР. Актуально на 18.08.2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>].

13. Prokopiuk A., & Felenchak, Y. (2015). **Suchasni tendentsii rozvytku restorannoho hospodarstva Ukrainy ta Polshchi** [Some Current Trends of Restaurant Industry Development in Ukraine and Poland]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 25.4, 259–265 (in Ukrainian)
[Прокопюк, А., & Феленчак, Ю. (2015). Сучасні тенденції розвитку ресторанного господарства України та Польщі. *Науковий вісник НЛТУ України*, 25.4, 259–265].
14. Tkach, V., & Yazina, A. (2014). **Suchasnyi stan rozvytku restorannoho hospodarstva Zaporizkoi oblasti** [Current state of development of restaurant industry in Zaporozhye region]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku. Ekonomichni nauky*, 2, 232–239 (in Ukrainian)
[Ткач, В., & Язіна, А. (2014). Сучасний стан розвитку ресторанного господарства Запорізької області. *Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки*, 2, 232–239].
15. Traino, V. (2010). **Tendentsii rynku posluh restorannoho hospodarstva** [The tendencies of the catering trade services market]. *Ekonomichniy analiz*, 5, 360–364 (in Ukrainian)
[Трайно, В. (2010). Тенденції ринку послуг ресторанного господарства. *Економічний аналіз*, 5, 360–364].
16. Ukrainian Agency for Standardization. (1999). **Restoranne hospodarstvo. Terminy ta vyznachennia** [Restaurants. Terms and definitions] (DSTU 3862-99). Kyiv: Derzhstandart Ukrainy (in Ukrainian)
[Держстандарт України. (1999). *Ресторанне господарство. Терміни та визначення* (ДСТУ 3862-99). Київ: Держстандарт України].